
КАЙДАНОВСЬКА О.О.,
кандидат педагогічних
наук, доцент, Національний
університет «Львівська
політехніка», м. Львів

НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ АРХІТЕКТОРІВ ВЕРБАЛЬНИМ МЕТОДАМ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті розглянуто сутність вербального спілкування у професійній архітектурній сфері, визначено комплекс педагогічних методів набуття базового досвіду фахової комунікації у навчальному проектуванні, різних видах наукової, суспільної та творчої роботи.

Ключові слова: архітектурна професія, навчальний процес, вербальні методи, доповідь.

В статье рассмотрена сущность вербального общения в архитектурной сфере, определён комплекс педагогических методов приобретения базового опыта профессиональной коммуникации в учебном проектировании, различных видах научной, общественной и творческой деятельности.

Ключевые слова: архитектурная профессия, учебный процесс, вербальные методы, доклад.

In the article an essence of verbal communication in professional architectural sphere is considered, there is determined a complex of pedagogical methods of acquirement professional communication basic experience in educational design, in different types of scientific, social and art work.

Key words: architectural profession, educational process, verbal methods, report.

Постановка проблеми. В сучасних умовах формування глобального світового ринку архітектурних послуг та зростання рівня конкуренції продуктивність фахової діяльності залежить як

від ефективності привертання уваги до продукту, так і від характеру здійснення комунікації в ході його розробки, що актуалізує роль презентації проектних результатів та їх обговорення на суспільному та професійному рівнях.

Архітектор все частіше стикається з професійною необхідністю презентувати себе і свої роботи на етапах розробки і узгодження проекту, активно рекламувати власну діяльність в середовищі потенційних замовників, а також при розширенні мережі фахових контактів. Успішність підготовки студентів до реальної архітектурної практики значною мірою обумовлюється уміннями продуктивно спілкуватись професійною мовою, тобто, ефективно застосовувати ті чи інші вербальні засоби комунікації відповідно до ситуативних умов.

Мета статті: обґрунтувати необхідність засвоєння студентами основ вербальної комунікації у професійному середовищі архітектури, виявити основні напрямки педагогічної роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляд вербального компоненту професійної та навчальної діяльності архітектора здійснювався у руслі сучасних наукових пошуків та практики проектування у опорі на:

- теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі (А. Алексюк, С. Архангелський, В. Козаков, Е. Лузік, О. Пехота, О. Романовський та ін.);
- досвід архітектурної педагогіки щодо представлення і захисту навчальних проектів (А. Єфімов, Д. Мелодинський), розробки портфоліо архітектора (Ed. Marquad, M. Mezdorf);
- механізми професійного спілкування у архітектурній сфері (S.A. Brown, C. Day, S. Emmitt, L. Farrelly, C.A. Gorse) та відповідні положення теорії комунікації, лінгвістики та семіотики (А. Барабанов, Н.Винер, В. Іовлев, А. Леві, К. Шеннон, Р. Якобсон, М. McLuhen);
- соціально-психологічні основи вербального спілкування (В. Кан-Калик, Дж. Міллер, Ч. Осгуд, Т. Сибсок, Д. Уорт); (та ін.), ділової комунікації (Г. Сагач), ораторського мистецтва (Г. Гамова, Е. Гейслер,

Р. Герлинг, О. Дюмін, Л. Мацько).

Виклад основного матеріалу. Процес представлення проекту автором був важливим впродовж усієї історії розвитку архітектури, про що свідчать наукові праці та вислови відомих зодчих давніх часів – Вітрувія, Ле Корбюзьє, М.ван дер Роє та сьогодення (З. Хадід, М. Ботта, Н. Фостер, С. Калатрава). Сучасні способи ознайомлення цільової аудиторії із архітектурними концепціями розвитку територій, портфоліо архітектурних фірм, різноманітною проектною інформацією доволі різноманітні (публічна презентація, INTERNET-публікація, виступ у громадських структурах, стаття у спеціальних та масових виданнях тощо). У міжособистому спілкуванні архітекторів розгляд візуальних матеріалів неможливий без вербальної складової – це формулювання авторської позиції, обмін думками, професійна критика.

Зважаючи на це, важливою педагогічною задачею стає цілеспрямоване набуття студентами-архітекторами *досвіду вербальної комунікації*, який привчатиме професійно висловлювати свою думку, швидко відповідати на поставлені запитання, виважено критикувати позицію інших [1; 4]. Практику обговорення результатів власної діяльності доцільно застосовувати з самих перших етапів навчання, що дозволить інтегрувати теоретичні знання із практикою проектування, додатково мотивуватиме студентів до засвоєння професійної термінології та коректного ведення дискусії. Однак, найповніше вербальні професійні уміння студентів формуються у періоди підготовки бакалаврської та магістерської кваліфікаційних робіт, де у межах дисциплін самостійного вибору організовуються спеціалізовані заняття, семінари, метою яких є підготовка майбутнього архітектора до різноманітних публічних виступів (захист проекту перед конкурсною комісією, містобудівною радою, узгодження проектного рішення у різних інстанціях тощо).

Основу вербальної навчальної ді-

яльності складає *теоретична грамотність студента*, володіння професійним тезаурусом, мистецькою термінологією, що визначається ґрунтовністю художніх та спеціальних знань. Насправді, у реальній архітектурній дійсності важливим є не стільки загальний обсяг теоретичної інформації, яким володіє майстер, скільки його здатність відтворити та адаптувати потрібні знання відповідно до реальних виробничих цілей, уміння використати ці знання у продуктивному пошуку архітектурного рішення. Відомо, що перехід на творчий рівень засвоєння інформації відбувається завдяки позитивній мотивації до процесу наукового пізнання. Тому у навчально-виховному процесі необхідно активізувати інтелектуальну діяльність мислення студента, зокрема, у застосуванні прийомів аналізу і синтезу для формування узагальнених понятійних систем. Здійснення інтеграції та структуризації професійно вагомих знань із виділенням опорних змістових одиниць сприяє поглибленню системних уявлень про архітектуру, фіксує універсальні архітектурної композиції у системі категорій та понять, які становлять орієнтири вербального апарату студента.

Формуванню грамотного професійного мовлення та, водночас, упорядкуванню творчого задуму у архітектурному ескізі, сприяє організація *діалогових обговорень проекту* у студентській групі під керівництвом викладача, де автор розгорнуто представляє свою ідею, конкретизує об'ємно-просторове рішення задачі, пояснює образну концепцію. Усний коментар, відповіді на запитання дозволяють студенту точніше визначити художній принцип вираження ідеї (статика-динаміка, нюанс-контраст, симетрія-асиметрія, геометрія-живописність тощо) і спрямувати подальший самостійний пошук. Критична оцінка власних результатів спирається на свідоме судження про композиційний потенціал знайденої архітектурно-художньої форми, усвідомлення власних можли-

востей та окреслення перспектив саморозвитку.

З метою посилення професійної мотивації та розвитку комунікативних умінь майбутніх архітекторів можливо використати *метод рольової гри* - педагогічного моделювання проблемних схем, які наслідують умови архітектурної праці у двох типах ситуацій - імітаційних, що створюються на заняттях з метою стимулювання певної поведінки у ігрових формах, та ситуативних, які використовуються як засіб набуття досвіду соціального спілкування. Позитивним моментом є інтеграція чуттєвих і наукових способів пошукових дій у нестандартному способі розв'язання навчальних проблем з притаманними грі елементами змагання, відвертості, заінтересованості, наприклад у ситуаціях «архітектор-замовник», «інтерв'ю», «журі конкурсу», «екскурсія» та інших. Засобами рольової імітаційної гри вирішується низка дидактичних завдань щодо формування професійно-творчих особистих якостей: здатності систематизувати проблеми і обирати відповідні дії, навичок діалогового професійного мовлення, умінь аргументувати і захищати свою позицію, умінь висувати гіпотези, навичок толерантного обміну думками.

У суспільній та комерційній діяльності сучасного зодчого все активніше застосовується *архітектурна презентація*, яка стає компонентом формування іміджу фахівця чи фірми, способом вираження суспільної та філософської позиції, творчого методу архітектора, демонстрацією результатів проектного процесу та позитивних якостей представлених об'єктів [1; 7]. Запровадження практики підготовки презентацій у освітній процес сприяє формуванню професійних комунікативних умінь, умінь адекватного представлення навчальних досягнень і творчих доробків, креативних умінь розробки оригінального сценарію презентації, оволодінню основами лідерства і організації.

Найчастіше студенти готують мульт-

тимедійну презентацію – електронний документ особливої структури, який дає можливість комбінувати відеоматеріали і текст різноманітними способами та самостійно керувати процесом відтворення. Загальні правила їх укладання: оптимальність поєднання та синхронізація вербальної та візуальних складових, відповідність обраної форми поставленим цілям, привертання інтересу до теми, показ логіки дослідження проблеми, акцентування головного, аргументація основних позицій.

За матеріалами тематичних презентацій-виступів організуються *професійні дискусії*, у яких можуть брати участь студенти, викладачі, запрошені архітектори-практики. У ході обговорення стає можливим продуктивний обмін думками, студенти привчаються швидко реагувати на представлену візуальну та вербальну інформацію, проводити експрес-порівняння різноманітних прикладів, ставити і вирішувати проблемні запитання, виділяти головне у розглядуваній проблематиці, критично висловлюватись та формулювати власні оцінки.

Виміром готовності випускника архітектурної школи до самостійної роботи є підготовка і захист бакалаврського та магістерського проєктів, у ході чого студент демонструє не тільки досягнуті проєктні уміння і навички, але й рівень професійної культури, науковість і широту світогляду, комунікаційні навички, уміння вести конструктивний діалог з представниками професійного співтовариства. Важливою умовою успішного захисту є *доповідь*, яка має бути побудована за єдиними формалізованими правилами і висвітлювати такі питання: обґрунтування теми (актуальність теми проєкту, значення вирішення проблеми для розвитку регіону, опис програми, вихідних даних і додаткових умов проєктування); характеристика проєктної пропозиції (аналіз вітчизняного та закордонного досвіду вирішення подібних проєктних завдань,

аналіз ситуації проєктування, розкриття основних принципів містобудівельного, об'ємно-планувального та архітектурно-конструктивного вирішення об'єкту, техніко-економічні показники); формулювання висновків.

У ході публічного виступу важливо концентровано і стисло представити результати своєї роботи слухачам в умовах визначеного часу, аргументовано довести цінність авторської розробки, переконати у обґрунтованому прийнятті того чи іншого вирішення, показати при цьому свій інтелект, професійну ерудицію, знання термінології, продемонструвати комунікативні навички і готовність до діалогу, дати повні грамотні відповіді на запитання [3; 4]. При підготовці до цього, студентам необхідно акцентувати як на моменти, пов'язані з укладанням тексту виступу, які потребують впевненого володіння повнотою інформації по темі та умінь систематизувати її у свідомості, так і виховання навичок впевненої поведінки під час виступу, чіткого усвідомлення соціальних ролей, умінь керування своїми емоціями [2; 5]. Психологічна готовність студента значною мірою підкріплюється виваженістю професійної позиції щодо позитивної оцінки власного проєкту, впевненістю у якості представленого архітектурного рішення.

Хоча структура доповіді з трьох частин визначена заздалегідь, кожен студент може креативно підходити до стилістики і наповнення тексту, що забезпечить більш цікаве і позитивне сприймання. Так, *вступну частину*, де оголошується тема і вказуються причини її вибору, можливо розпочати з цікавого прикладу, крилатого виразу, легенди, асоціації, використати цитату, викласти історію питання, висловити свою згоду або незгоду з точками зору на проблему. *Основна частина* має різностороннє розкривати проблему, детально і послідовно обґрунтовувати кожен окрему тезу, пропонувати їх обговорення, оперувати точними фактами і цифрами. Пере-

конливе, яскраве закінчення доповіді має запам'ятовуватись, залишати приємне враження. Доцільно повторити основну думку, підсумувати найбільш важливі положення, дати чіткі лаконічні висновки [3].

Невід'ємною частиною навчання є *науково-дослідницька діяльність студента*, участь у конференціях, семінарах, написання статей і рефератів. Підготовка наукового тексту в цілому співпадає із вищерозглянутими позиціями, але й має свою специфіку, вимагає більшого рівня узагальнення наукових даних. Має значення характер оформлення тексту, зокрема, вигляд титульної сторінки, якість друку, оформлення цитат і посилань, повнота списку використаної літератури [6].

Зрозуміло, що у оцінюванні усного виступу, окрім повноти та науковості поданого матеріалу, фіксується рівень вербальних та комунікативних умінь студента. В умовах психологічного напруження, для подолання стресової ситуації доцільно провести певні організаційні заходи: скласти план або план-конспект виступу; позначити провідні тези; прочитати текст кілька разів, при необхідності скоригувати; перевірити чи відповідає доповідь ліміту часу; прочитати свою промову перед імпровізованою комісією; спробувати різні варіанти викладення. Сам текст повинен забезпечувати легкість і зручність сприйняття теми слухачами, тому не варто ускладнювати мову, переобтяжувати доповідь незрозумілими аудиторії термінами, зайвими подробицями. Рекомендації щодо *поведінкової манери студента*: виходити впевнено, стояти у невимушеній позі; підтримувати зоровий контакт з аудиторією, добре контролювати вираз обличчя, ефективно використовувати жести, говорити чітко і достатньо голосно, з прийнятною швидкістю, роблячи паузи; презентувати ідеї структуровано; вживати належну лексику; підтримувати інтерес аудиторії. Критеріями оцінки можна вважати: поєднання візуального та вербального способів ко-

мунікації; ерудованість, міжпредметні зв'язки, обсяг тезаурусу; характер ведення діалогу; імпровізаційність, емоційність; культура мовлення і поведінки [2; 5].

З метою набуття відповідних умінь студентами можливо застосувати *метод фан-проектів*, який дозволяє зосередитись на самому процесі публічного виступу на прикладі захисту абстрактного (фантастичного) проекту. Завдання на розробку фан-проекту являє собою коротку фразу із внутрішнім протиріччям (наприклад, «суха вода», «безнога багатоніжка»), яку необхідно було проілюструвати у вільній графічній формі, якомога довільніше інтерпретуючи її зміст. Завдяки такому підходу студенти позбавляються скутості, говорять невимушено, з певною дозою гумору, що надалі сприяло виробленню відчуття впевненості у своїх діях. Потім відбувається «захист» проектів перед «комісією» із студентів групи, де кожен має рольове завдання щодо способу ведення дискусії. Відповідаючи на питання, серед яких обов'язкові упереджені, беззмістовні, ворожі, заплутані, заохочуючі, виступаючий набуває уявлень про реальні умови процесу захисту проекту. У підсумку організовується обговорення результатів захисту, формулюються висновки, що укріплює досвід професійного архітектурного спілкування та мотивує до вироблення власних творчих методів комунікації.

Отриманий досвід стає корисним у *позанавчальній діяльності студентів-архітекторів*, яка охоплює різноманітні сфери суспільного та професійного життя – політичну активність, індивідуальну творчість, співпрацю із архітектурними фірмами та інше. Професійне спілкування у мережі Internet відбувається переважно на архітектурних сайтах, форумах, сторінках соціальних мереж, які дозволяють представити професійну інформацію різного роду, організувати швидке обговорення проблеми, обмін думками. Презентація студентських досягнень у

формі Internet-портфоліо, живих журналів, блогів мотивує до творчості, активізує спілкування студентів у світовій архітектурній спільноті.

Таким чином, згідно характеру архітектурної професії, освітньо-кваліфікаційних вимог до випускника, вищеразглянуті аспекти навчальної діяльності мають значний потенціал щодо набуття базового досвіду професійної комунікації у проектуванні, різних видах наукової, суспільної та творчої роботи, окресленні перспектив саморозвитку.

Висновки.

1. Невід'ємною частиною практичної діяльності архітектора є професійна комунікація вербальними засобами як складова іміджу спеціаліста, спосіб творчої самореалізації, презентації проектних матеріалів, творчого методу архітектора.
2. У фаховій архітектурній освіті, завдяки інтеграції теоретичних знань із практикою проектною діяльністю, можливо передбачити більш активну підготовку студентів до плідного

професійного спілкування, застосовуючи на всіх етапах навчання практику діалогового обговорення досягнутих результатів, метод рольової гри, розробку архітектурних презентацій, професійні дискусії, заохочуючи студентів до науково-дослідницької, суспільної та творчої роботи.

3. Виміром готовності випускника архітектурної школи до самостійної професійної діяльності є успішний захист бакалаврського та магістерського проектів, публічне представлення результатів у доповіді, яка уособлює рівень професійної культури, компетентності, комунікативних умінь майбутнього архітектора.

Напрямами подальшого дослідження є підготовка практичних рекомендацій щодо укладання архітектурних презентацій, підготовки наукових і тематичних доповідей у навчальному процесі, у розгляді проектів на різних рівнях, формування персонального портфоліо, створення відповідних методик навчання та подальшого самовдосконалення архітекторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Акатъева А.О. Архитектурная презентация: анализ понятия и проблемного поля [Електронний ресурс] / А.О.Акатъева // Архитектон : известия вузов. – 2012. – № 3. – Режим доступу: http://archvuz.ru/2012_3/15
2. Гамова Г.І. Ораторське мистецтво: навч. посібник / Г.І.Гамова. - Х.: Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2009. - 172 с.
3. Дюмін О.З. Ділове спілкування: практ. посіб. / О.З.Дюмін, А.О.Ніколаєва. - Х.: Видавництво ХТУРЕ, 2001. - 146 с.
4. Каверіна О.Г. Інтегративний підхід до формування готовності студентів вищих технічних навчальних закладів до професійної комунікації: теоретико-методологічний аспект: монографія / О.Г.Каверіна – Донецьк : Друк-Інфо, 2009. – 275 с.
5. Мацько Л.І. Риторика : навч. посіб. / Л. І. Мацько, О. М. Мацько; ред. В. В. Вороніна. – К.: Вища школа, 2003. – 310 с.
6. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник / Цехмістрова Г.С. – Київ: ВД «Слово», 2003. – 240 с.
7. Farrelly L. Basics Architecture: Representational Techniques / L.Farrelly. – Lausanne : Ava Publishers, 2008. – 184 p.